

HELSINGIN INNOVATIIVISUUTTA LÖYTÄMÄSSÄ

Katri Lento

Marjatta Bell ja Marjatta Hietala: Helsinki – the Innovative City. Historical Perspectives Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 857. Helsingin kaupungin tietotoimisto. Jyväskylä 2002, 447 s. ISBN: 951-746-359-6.

Helsinki – the Innovative City -teoksen esipuheessa kerrotaan idean sen kirjoittamiseen syntyneen akatemiaprofessori Marjatta Hietalan ja Helsingin tietokeskuksen johtajan Eero Holtilan välisissä keskusteluissa. Aiheena niissä oli suomalaisten kyky omaksua uusia innovaatioita. Keskusteluiden pohjalta syntyikin lähes 450-sivuinen teos, jonka lähtökohtana on kuvata innovatiivisuuden vaikutusta Helsingin ja sitä kautta myös koko Suomen kehitykseen viimeisen kahdensadan vuoden ajalta. Marjatta Hietalan ja FK Marjatta Bellin yhteistyönä kirjoittaman teoksen kirjoitustyö on jaettu puoliksi Hietalan ja Bellin välillä siten, että molemmat vastaavat neljästä luvusta yksin ja loput kolme lukua he ovat kirjoittaneet yhdessä. Kirjan keskeisenä teemana on Helsingin erityispiirteiden kuvaaminen ja innovatiivisuutta ruokkineiden ominaisuuksien löytäminen ja selittäminen. Teos pohjustaa myös nyky-Suomen asemaa teknologian huippumaana tuomalla esimerkkejä jo aiempien vuosikymmenien ja vuosisatojen luovuudesta ja innovatiivisuudesta. Helsinki pääkaupunkina ja sitä kautta koko maan keskuksena on tärkeä osa kirjassa käytävää innovatiivisuuskeskustelua. Keskeisiä kysymyksiä ovat Helsingin suhde muihin, lähinnä eurooppalaisiin kaupunkeihin, ja Helsingin päättäjien innokkuus ulkopuolisten vaikutteiden ot-

toon ja niiden soveltamiseen. Muun muassa näitä seikkoja tarkastelemalla pyritään selvittämään Helsingin asemaa suomalaisena innovaatiokeskuksena.

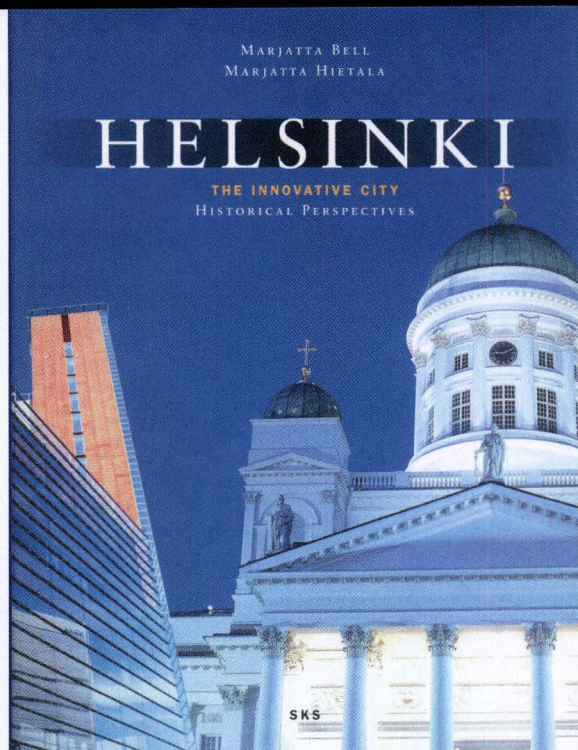
Autonomisen Suomen pääkaupunkiaseman saavuttaminen vuonna 1812 toimii kirjan varsinaisena aloituskohtana. Marjatta Bell kuvaa Helsingin 1800-luvun kasvun pienestä vähän yli 4000 asukkaan pikkukaupungista kaikki 'modernin' kaupunkielämän tunnusmerkit omaavaksi keskuksesi. Helsingin sosiaaliselle elämälle ja kulttuuriselle ilmapiirille oli erityisen ratkaisevaa Turun Akatemian siirtyminen Helsinkiin vuonna 1828. Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston seurauksena perustettiin uusia kirjakauppoja, kirjatuotanto lisääntyi ja kirjatuonti ulkomailta kasvoi kuusikymmenkertaisesti. Myös kaksi uutta sanomalehteä alkoi ilmestyä ja kaupunkiin perustettiin ensimmäinen Bell-Lancaster vuoro-opetuskoulu sekä yksityinen lyseo Helsingfors Lyceum. Lyseon Tanskasta omaksut uushumanistiset kasvatusideat vaikuttivat myöhemmin 1860-luvun tärkeän kansallisen koulureformin suunnittelussa. Helsingistä muodostuikin nopeasti tärkeä koulukaupunki, jolla oli suuri merkitys kaupungin myöhemmälle menestykselle. Helsingiläisen koulutuksen avoimuutta uusille ideoille lisäsivät myös kansakouluopettajien runsaat opintomatkat Eurooppaan 1900-luvun vaihteen molemmin puolin.

Helsingin kaupunginvaltuuston kokoonpano oli 1800-luvulla ja 1900-luvun alkuvuosina korkeasti koulutettua ja kuului ns. ylempään sosiaaliluokkaan. Suuri lukumäärä korkean aseman omaavia virkamiehiä ja kansallisen tason poliitikkoja oli mukana myös Helsingin kunnallispolitiikassa, mistä seurauksena oli se, että Helsingin asioista oltiin tietoisia myös kaikkein ylimmillä valtionhallinnon tasoilla. Hietalan mukaan tällä oli Helsingille suuri merkitys erityisesti kaupungin nopean kasvun ja sen ratkaisemiseksi vaadittujen reformien toteuttamisen

kannalta. Kun tähän vielä liittää Helsingin virkamiehistön laajan matkustelun, oli Helsingin kunnallishallinto sekä kansallisen tason poliitikkojen mielenkiinnon kohteena, että myös erittäin kansainvälistä.

Hietala korostaa Helsingin virkamiesten aktiivisuutta ulkomaisen tieto-aidon soveltamisessa ja sen merkitystä kaupungin innovatiivisuudelle. Helsingin kaupunki oli lähettänyt ensimmäiset virkamiehensä Keski-Eurooppaan oppia hakemaan jo 1870-luvulla ja virkamiesten matkustus oli itsenäisyyttä edeltäneinä vuosikymmeninä aktiivista. Kansainvälisyyttä ja ulkomaisia kontakteja lisäsivät myös kaupunkikongressit ja Euroopassa erityisessä suosiossa olleet kaupunkinäyttelyt, joihin Suomikin osallistui 1800-luvun lopulta alkaen. Kansainvälisillä näyttelyillä oli suurta merkitystä muun muassa arkkitehtuurin ja kaupunkisuunnittelun saralla, sillä suomalaiset arkkitehdit olivat ahkeria kävijöitä niissä. Esimerkiksi Bertel Jung sai vaikutteita Berliinin vuoden 1911 näyttelystä muun muassa Töölön rakentamiseen ja Keskuspuistosuunnitelmiinsa. Tärkeitä imagonkohottajia olivat myös Helsingin omat messut vuonna 1920 ja 1935. Kansainvälisyyteen kannusti myös se, että esimerkiksi Suomessa harjoittelunsa suorittaneilla insinööreillä oli 1900-luvun alkuvuosina heikot mahdollisuudet löytää oman alansa töitä työnantajien suosiossa ulkomaalaisia tai ulkomailla työkokemusta hankkineita työntekijöitä. Tähän sisältynyt ongelma tiedostettiin jo omana aikanaan, ja kansainvälisyyttä kritisoiviakin äänenpainoja löytyi: vuonna 1913 Teknillinen Aikakauslehti valitti kaiken uuden Suomessa olevan ulkomaisten mallien kopioita.

Ammatillisten yhdistysten perustaminen tuli 1880- ja 1890-luvuilla tavalliseksi. Helsingin-vetoisia olivat muun muassa Tekniska Föreningen, Helsingfors folkskolors lärare ja Arkkitehtiklubi. Vuosina 1830–1917 ilmestyi yhteensä 81 eri ammattilehteä, joista suurin osa oli teknologiaan, terveydenhoitoon

ja koulutukseen keskittyviä. Teknologian kehitys muovasi kaupunkielämää myös huvielämän osalta. Höyrylaivan käyttöönotto 1840-luvulla sai aikaan sen, että Helsingistä tuli joksikin aikaa suosittu kylpyläkaupunki myös ulkomaisille, suurimmaksi osaksi venäläisille, turisteille. 1900-luvun vaihteen eurooppalaiset kaupungit kilpailivat keskenään modernin teknologian käyttöönotossa. Helsingillä oli tässä etumatkaa, sillä monet 1800-luvun teknologiset innovaatiot oli kaupungissa omaksuttu nopeasti. Toimiva ja tehokas postilaitos kehittyi Suomessa jo Nikolai I:n hallitusvuosina, puhelinyhteydet levisivät Suomessa jo 1800-luvun lopulla (vuonna 1916 puhelinyhteysverkko oli jo tiheämpi kuin Venäjällä) ja myös sähköistyminen tapahtui verrattain varhain.

Teos nostaa esille lastenhoidon ja -soulun suomalaisena osaamisalana. Ensimmäinen lastentarha perustettiin Helsinkiin jo 1861. Suomen kaupungit olivat edelläkävijöitä myös kaupunkilaislasten kesäsiirtoloissa. Helsingin Opettajattarien yhdistys järjesti ensimmäiset lapset leireille jo kesällä 1895. Myös koulupuutarhat, jotka omaksuttiin Saksasta 1900-luvun vaihteessa, oli suunniteltu vahvistamaan kaupunkilaislas-

ten luontokokemuksia ja tutustuttamaan heidät maanviljelyyn. Suomalainen menestystarina lastensuojelun alalla oli myös Maitopisara-kampanja edistämään syntymättömien ja pienten lasten terveyttä. Myös sotienjälkeisessä Suomessa naisten mahdollisuus yhdistää työ- ja perhe-elämä toimivan lastenhoitojärjestelmän ansiosta saa tunnustusta suomalaisen yhteiskunnan elinvoimaa ruokkivana seikkana.

Teoksen painopiste on 1800-luvussa ja 1900-luvun alkuvuosikymmenissä. Se on myös ei-suomalaiselle lukijalle teoksen kiinnostavinta antia. Venäläisten hallitsijoiden, erityisesti Aleksanteri II:n Suomea kohtaan tuntema suopeus on usein nähty Suomen 1800-luvun kehityksen takana. Myös *Innovative City* -teoksessa tuodaan esille jo Topeliuksen esittämä ajatus Suomen asemasta eräänlaisena Venäjän koemaana, joka salli emämaata paljon vapaamielisemmät kokeilut ja uudistukset ja loi otollisen maaperän suomalaisen luovuuden ja innovatiivisuuden esiinnousulle.

Sotienjälkeisestä ajasta oman käsittelylun saavat muun muassa jälleenrakennustyö ja Karjalan siirtoväestön asuttaminen, Olympialaiset ja suomalaisen muotoilun menestys. Suomen kehitystä seurataan vielä muun muassa peruskoulu-uudistuksen, Asla-stipendien ja sukupuolten välisen tasa-arvon kautta. Viimeinen luku keskittyy Helsinkiin korkean teknologian keskuksena ja esille nostetaan erityisesti suomalaisen tietotekniikan menestystarina. Johtopäätöksenä todetaan nyky-Suomen menestyksen nojaavan vahvasti historiaan. Ilman pitkään jatkunutta uusien kokeilujen perinnettä ja avoimuutta uusille ajatuksille ei nykyinen korkean teknologian Suomi olisi mahdollinen.

Helsinki – the Innovative City on ensisijassa kirjoitettu ei-suomalaisille lukijoille, minkä huomaa erityisesti Suomen historian pääkohtien yksityiskohtaisesta esittelystä. Helsingin merkitys uusien innovaatioiden

käyttöönottajana ja levittäjänä esitellään vakuuttavasti ja tuttu käsitys suomalaisten nopeasta kyvystä omaksua ja soveltaa uudistuksia vahvistuu. Teos osoittaa myös lopullisesti vääräksi käsityksen menneiden vuosikymmenien Suomesta syrjäisestä maasta kaukana Manner-Euroopan uusista aatteista ja innovaatioista.

Teosta lukiessa heräävät kuitenkin kysymykset siitä, onko Helsinki todella ollut innovatiivinen poikkeuksellisessa määrin, ja vain Suomiko on ollut 1800- ja 1900-luvuilla erityisen innovatiivinen? Kansallisen ja omaperäisen ratkaisun löytymistä ja muualta tulleiden innovaatioiden soveltamista omaan käyttöön on varmasti tapahtunut muuallakin. Vertailua muiden maiden ja kaupunkien kanssa olisikin saanut olla enemmän. Myöskään sitä ei pohdita, mitä innovatiivisuudella varsinaisesti tarkoitetaan. Lukija voi kuitenkin muodostaa Helsingin innovatiivisuudesta oman käsityksensä, sillä näkökulmia ja esimerkkejä siihen on riittävästi tarjolla.

Kaiken kaikkiaan teos on selkeästi kirjoitettu ja on erittäin informatiivinen runsaine yksityiskohtineen. Kirjoittajilla on vankka tietämys Suomen 1800- ja 1900-luvun historiasta. Kahden kirjoittajan yhteistyö on onnistunutta ja kirjoittajan vaihtuminen kappaleiden välissä on saumatonta. Myös teoksen ulkoasu on onnistunut ja kuvitus on korkealaatuista. *Helsinki – the Innovative City* on tuhti lukupaketti erityisesti kaupungin taloudellisesta ja teknologisesta menneisyydestä kiinnostuneille. Se on myös pätevä Suomen ja Helsingin historian esitys ulkomaisille lukijoille. Englanninkieltä pelkäämättömille suomenkielisille lukijoille se toimii myös yleis- ja hakuteoksena.

Kirjoittaja tutkii helsinkiläisiä viher- ja virkistysalueita vuosina 1940–1960 Helsingin yliopiston historian laitoksella. Tutkimus on osa Suomen Akatemian projektia *Nature, Space and Culture in the City: The Making and Contesting of Open Spaces in Helsinki, Stockholm, St. Petersburg and London 1850–2000*.